सिद्धवत्कृत्योक्तावयोवस्थाःप्रपंचयति निषेकोजठरेप्रवेशः गर्भस्तन्मध्येवृद्धिः बाल्यंशिशुत्वम् आपंचमाब्दात्कौमारम् आषोडशाद्वर्षात्ततो यौवनमापंचाशत् ततोवयोमध्यमाषष्टिवर्षात् ॥ ४६ ॥ देहसंबंधाज्जन्ममरणादीत्युपपादितमर्थमुपसंहरति एताइति हिस्पुटम् अन्यस्यदेहस्यतनूः अवस्थाः गुणसंगात्प्रकृत्यविवेकात्कश्चित्परमेश्वरानुग्रहतः क्वचित्कथंचिज्जहाति अवस्थावतःदेहस्यद्रष्टानासाववस्थावानितिविवेकज्ञानेन ॥ ४७ ॥ ननुतदानींमूर्छितत्वेनजन्ममरणवान् देहोनदृश्यतेतत्राह आत्मनइति पितृदेहस्यौर्ध्वदैहिकंकुर्वतोऽप्ययदर्शनात् पुत्रदेहस्यचजातकर्मणिजन्मदर्शनादात्मनःस्वस्यदेहस्यापिभवाप्ययावनुमेयौ एवंचदृश्यत्वेसतिभवाप्ययवतांवस्तूनांदेहानामभिज्ञोद्रष्टाऽद्वयलक्षणः भवाप्ययधर्मको नभवति ॥ ४८ ॥ एतदेवदृष्टांतेनस्पष्टयति तरोरिति तरुशब्दोनउद्भिज्जमात्रस्योपलक्षणं किंतुफलपाकांतस्यव्रीह्यादेरित्यर्थः यद्वातरोर्योऽत्यःपरि

निषेकगर्भजन्मानिबाल्यकौमारयौवनम् ॥ वयोमध्यंजरामृत्युरित्यवस्थास्तनोर्नव ॥ ४६ ॥ एतामनोरथमयीत्यन्यस्योच्चावचास्तनूः ॥ गुणसंगादुपादत्तेक्वचित्कश्चिज्जहातिच ॥ ४७ ॥ आत्मनःपितृपुत्राभ्यामनुमेयौभवाप्ययौ ॥ नभवाप्ययवस्तूनामभिज्ञोद्वयलक्षणः ॥ ४८ ॥ तरोर्बीजविपाकाभ्यांयोविद्वान्जन्मसंयमौ ॥ तरोर्विलक्षणोद्रष्टाएवंद्रष्टातनोःपृथक् ॥ ४९ ॥ प्रकृतेरेवमात्मानमविविच्याबुधःपुमान् ॥ तत्त्वेनस्पर्शसंमूढःसंसारंप्रतिपद्यते ॥ ५० ॥ सत्त्वसंगादृषीन्देवान्रजसासुरमानुषान् ॥ तमसाभूततिर्यक्त्वंभ्रामितोयातिकर्मभिः ॥ ५१ ॥ नृत्यतोगायतःपश्यन्यथैवाऽनुकरोतितान् ॥ एवंबुद्धिगुणान्पश्यन्ननीहोऽप्यनुकार्यते ॥ ५२ ॥ यथांऽभसाप्रचलतातरवोऽपिचलाइव ॥ चक्षुषाभ्राम्यमाणेनदृश्यतेभ्रमतीवभूः ॥ ॥ ५३ ॥

णामोविपाकः बीजाज्जन्मविपाकात्संयमंनाशंचविद्वान् ॥ ४९ ॥ अविवेकिनःसंसारंप्रपंचयति प्रकृतेरितिपंचभिःतत्त्वेनतत्त्वतोविविच्यतत्त्वमदृष्ट्वास्पर्शेषुविषयेषुसंमूढइतिवा ॥ ५० ॥ गुणभेदेनत्रिविधंतत्रापिचतारतम्येनैकैकत्रद्विविधंसंसारमाह सत्त्वेति ॥ ५१ ॥ ननुअकर्तुरात्मनःकुतःकर्मभिर्भ्रमणंतत्राह नृत्यतोगायतोजनान्पश्यन्ननुकरोति तद्वतस्वरतालादिगतिंशृंगारकरुणादिरसंचमनस्यनुवर्तयतीत्यर्थः एवमनुकार्यतेगुणैर्बलादित्यर्थःअनेनदृष्टांतेनदृश्यधर्मोद्रष्टरिस्फुरतीतिदर्शितम् ॥ ५२ ॥ उपाधिधर्माश्चोपहितेऽवभासंतेइत्यत्रदृष्टांतमाह यथांभसेति तटस्थास्तरवोधावंतइवेतिदृश्यंते जलेप्रतिबिंबितावाचंचलाइवेति विषयग्राहकेणमनसापरिकल्पिताएवतेषुलावण्यादयोगुणानवस्तुतःसंति अतोमनोनिबंधनएवसंसारइत्यभिप्रेत्य ग्राहकगुणाग्राह्येऽवभासंतइत्यत्रदृष्टांतमाह चक्षुषेति ॥ ५३ ॥